

האסתטיקה של מכונת המגורים של המעמד הנמוך בישראל

קציעה עלון

תערוכתו של דוד בן הרא"ש היא אחת התערוכות הרעננות והיפות שראיתי לאחרונה. בן הראש בחר להציף את משטח הלובי - הגלריה באלמנטים פיסוליים הברידיים, המרפררים בזמנית לתרבות גבוהה ונמוכה, ויוצרים תלכיד מרתק. אני עוקבת אחר עבודתו של בן הראש מזה מספר שנים, והתרשמתי גם מן העבודה הפיסולית העדינה שהציג בתערוכה "כתמים והחתמות" בנצרת, ומן העבודה בתערוכה " באוניברסיטת בן גוריון בבאר שבע שאצר חיים מאור. אולם רק עתה, בתערוכת היחיד הראשונה שלו, נפרשת במלואה השפה הפיסולית שלו, שפה פואטית מאוד ועם זאת חודרנית עד כאב. האסתטיקה של היום של מכונת המגורים של המעמד הנמוך בישראל נפרשת בניתוח רוחב, והמינימליזם המהודק בו היא עשויה כומס בתוכו משמעויות דחוסות.

בעבודה " סונטה למכסה מנוע על גרנד פיאנו" מוצרנת הצלבה בין הפסנתר הכנף, סמל התרבות המערבית הקלאסית, למנעד החפצים המעטרים את "המכונת הישראלית" - נעלי בובה קטנות התלויות על האגוז, הדיסק התלוי מול השמשה, הכבוד המוגזם המוענק לצופר. רק הטסות המוגזמות של הגלגלים חסרות... זו היא הכלאה מדהימה שמשטח המגע שלה הוא הצורניות השווה בין מכסה המנוע של המכונת לכנף הפסנתר. מעל לפסל הזה, בעיני אחד הפסלים המרתקים של האמנות הישראלית העכשווית הצעירה, מצוי עיבוד ויזואלי של ה"שטיחונים לרכב", אף הוא פריט שולי במכלול הקרוי "אוטו". דוגמת השטיחונים מואדרת והופכת לאמנות דקורטיבית התלויה על קיר, ברפרור לאמנות הגיאומטרית של ריילי, ואחרים. דומה כי התערוכה שמה לה למטרה לחקור את היקום האונתולוגי של החפצים השגרתיים, הסמויים מן העין, פחותי הערך לכאורה, שדבקו בהם סממני הזלות והעוני, התחליפיות והמלאכותיות. בעבודה "מזנון" מובעת "התשוקה הישראלית אל העץ האירופאי" כשהיא נארזת ברבעה צילומים ממוסגרים, פשוטים למראה. לא רק המזנון דמוי העץ מוטעם כאן, אלא תרבות אסתטית שלמה של ה"פרקט המלאכותי" וה"דק"- שני הסממנים הבולטים של הבית הישראלי המשודרג.

גליל מאורך צבוע ורוד הנע אנה ואנה ללא תכלה וללא תוחלת מהווה את עבודת הווידאו בתערוכה, המעניקה נוכחות למיכל הגז השגרתית, חפץ גדול מימדים, עשוי פח אפור, ה"דבוק" לכל דירה בה חיינו. הצביעה המפתיעה בוורוד כמו מהפכת את המגדר של מיכל

הגז, מרפררת למיכלי הגז המדמיע שנשים נושאות לעיתים בתיקן כמגן מפני תקיפה. למכלול זה מצטרף נר הנשמה המלאכותי בעל הלהבה מפלסטיק המצוי בחללו של כל בית כנסת כיום; בתערוכתו של בן הראש הנר מונח על הרצפה, כנתון למרמס רגלי המתפללים. לצדו- פסל המעצים את הגפרור, ההדלקה העומדת "לשרוף את המועדון", כדבריהם הבלתי נשכחים של הגשש החיור על אוהדי בית"ר ירושלים.

בשיחה עמי אמר בן הראש כי הוא מסמן את האמן יגאל ניזרי, והעבודה הקלסית שלו "נמר" כמשפיעים מרכזיים על יצירתו. ואכן, נדמה כי הנזיריות החותכת שהציג ניזרי בתערוכתו הראשונה והאחרונה, שרויה גם על תערוכה מרשימה זו.

יחד עם תערוכתה של ורד ניסים המוצגת כיום בגלריה האוניברסיטאית, מוצג לנגד עינינו רפרטואר ההמשגות והחפצים בעזרתם מציגה הגבריות והנשיות המעמדית, המזרחית, את עצמה כיום, באסתטיקה בעלת עומק רגשי נוקב.

* ביקורת התערוכה "דומם מנוע", הלובי - חלל אמנות | פורסם ב"ערב רב", מרץ 2016